Катедра „Философия“, специалност Философия,
Философски Факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“

ОНТОЛОГИЧНИ ХОРИЗОНТИ НА ДУХА

Академична конференция по случай 80-годишнината
на проф. д.ф.н. Александър Андонов

16-17 юни 2026 г.
СУ „Св. Климент Охридски“, Ректорат, Първа заседателна зала

РЕЗЮМЕТА НА ДОКЛАДИТЕ

- 16.06 /вторник/ -

ПЪРВА СЕСИЯ

проф. д.ф.н. Александър Андонов, НУЦТИ, СУ „Св. Климент Охридски“

За възможностите на Генеративните програми на ИИ да застрашават живота и здравето на хората

Резюме: Енергичното използване на Генеративните програми на ИИ, които са способни да се обучават и самообучават в съвременния живот на хората, поставя проблемите за успешното осигуряване и защита на ползващите ги. Със създаването на тези програми технологиите навлизат в практическите проблеми на онтологията на самоотношенията като самосъздаване, саморазвитие, творчество, но и на саморазпадане и самоунищожаване, за които те не изглежда да са подготвени. Онтологията на самоотношенията изисква принципно различно научна мислене. Както обяснява Хегел в Науката логика: „Главното е да се има предвид, че тук става въпрос изобщо за едно ново понятие за научна трактовка.“ Докладът привлича вниманието за възможностите на философското познание, да бъде в помощ за решаването на възникващите съществени проблеми на разбирането, създаването и контрола на онтологиите на самосъздаването. За да сме наясно за какво става въпрос се привлича вниманието за безпокойствата на Джефри Хинтън, смятан за кръстник на изкуствения интелект, напуснал работа за Гугъл, предупреждаващ за нарастващите опасности, свързани с развитието на тази

технологична област, наричайки ги „доста страшни“. Напомня се и за наскоро споделените впечатления на специалиста по биотероризъм Дейвид Релман от Станфордския университет, който, бидейки нает да тества сигурността на поне един усъвършенстван AI модел, ново поколение, относно използването на опасен патоген. Той установява, че чатботовете могат да предоставят опасна информация, предлагайки идеи за увеличаване на броя на жертвите, както и за избягване на разкриване и създаване на устойчивост срещу лечение. „Той отговаряше на въпроси, отбелязва Релман, които дори не бях задал, с ниво на коварство и изобретателност, което намерих за смразяващо“.

Ключови думи: онтология, самоотношение, субектност, духовност, обучаване, самообучаване, самосъздаване, одругостяването, саморазпадане

проф. д.ф.н. Анета Карагеоргиева, СУ „Св. Климент Охридски“

Абстрактно мислене и свобода

Резюме: Предлаганият доклад разглежда връзката между абстрактното мислене и човешката свобода, като лансира тезата, че абстракцията представлява необходимото когнитивно условие за автономно действие. Изхождайки от концептуалната рамка на Николай Кукушкин, според която абстракцията е продължение на еволюционни механизми за извличане на структурни инварианти, докладът развива аргумента, че човешкият ум трансформира тези природни процеси в съзнателни операции на моделиране, генерализация и контрафактуално мислене. Точно тази трансформация позволява на индивида да надхвърли непосредствената ситуация и да формира принципи, цели и норми, които не са редуцирани до биологични импулси или контекстуални ограничения. Втората част интегрира данни от когнитивната наука, включително изследвания върху концептуалната категоризация, менталната времева линия, изпълнителните функции и контрафактуалните симулации, за да покаже, че абстракцията не е просто обобщение на минал опит, а архитектура за конструиране на възможни светове, едва в рамките на които изборът става мислим. Така свободата се разбира като способност за планиране, саморефлексия и нормативно мотивирано действие. Докладът защитава тезата, че свободата е структурно зависима от абстракцията: без абстрактни категории няма морални принципи; без контрафактуални модели няма избор; без наративна абстракция няма идентичност. В този смисъл абстрактното мислене е не просто когнитивна функция, а условие за възможността на човешката свобода.

Ключови думи: абстракция, еволюция, памет, когнитивна свобода, контрафактуално моделиране

проф. д.ф.н. Пламен Макариев, СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет

Автономия на субекта и (само)критическо мислене

Резюме: Разсъжденията в доклада изхождат от връзката между автономията на субекта, манипулациите на публичната комуникация и критическото мислене. По-конкретно, има се предвид широко приетото разбиране за ролята на манипулациите в публичното пространство като накърняващи автономията на техните „мишени“. А също – ролята на критическото мислене

като средство за противодействие на манипулациите. Проблемът, който собствено е предмет на изследване тук, се отнася до възможните ефекти от „заварени“ манипулации. В смисъл, че прилагането на критическо мислене за предотвратяване на манипулации сякаш няма особена стойност, ако се осъществява от позиции на вече налична манипулираност. Дори даден субект да има съзнанието за релативиращата автономията роля на манипулациите, ако той упражнява критическо мислене като самозащита от последните при положение, че вече е „в плен“ на подействали такива, неговата автономия си остава под въпрос. Решение на този проблем се търси по линия на насочване на критическото мислене на субекта и към самия него – в трансценденталистки дух, в смисъла на критическото изследване на възможностите и границите на самия разум.

Ключови думи: субект, автономия, манипулация, критическо мислене

проф. д.ф.н. Красимир Делчев, СУ „Св. Климент Охридски“

Трансцеденталната онтология на личността в екзистенциализма на Киркегор

Резюме: Тя е разработена от него при прехода от естетически към етически светоглед във втора част на „Или-Или“. Там се обсъжда конкретността на етическия индивид чрез категориите: избор, случайност, възможност, необходимост, свобода, настояще, бъдеще, решителност, ситуация, обстоятелства, скок, задача, себепостигане. Киркегор е открил значимостта на ситуацията - тема, която срещаме сетне в екзистенциализма на Ясперс, Хаедегер и Сартр. Ситуацията се заварва, в нея се попада и/или тя бива преобразувана от конкретния етически индивид. Така той себесъздава и сбъдва своята себестност. Сходни отнологични ходове без отношение към „вечност“ и „безсмъртие“, а в „крайност“ и проект за „битие-накъм-смъртта“ откриваме и във „фундаменталната онтология“ на Хайдегер.

Ключови думи: избор, случайност, възможност, необходимост, свобода, настояще, бъдеще, решителност, ситуация, обстоятелства, скок, задача, себепостигане, Хайдегер

ВТОРА СЕСИЯ

доц. д-р Силвия Кръстева, ЮЗУ „Неофит Рилски“

Субектността като нова диалектическа парадигма във философския подход на проф. Александър Андонов

Резюме: Докладът ще разгледа проекциите на Хегеловия диалектичен метод, разработени от проф. Александър Андонов в нова диалектическа парадигма и ще покаже измеренията на това постижение в национален и световен план. Субектният подход, предложен от проф. Андонов като точка и особен връх в Хегеловата диалектика, дават възможност за ново структуриране и ход на реализация на диалектическия метод на Хегел. Изнамерена е специална позиция, която повдига целия масив на Хегеловия метод и го превръща в нова методология и в нова възможност да се създава философия. Докладът ще търси да изведе предпоставките и изходните начала на това постижение, както и ще очертае пътя на трансформиране на

Хегеловия диалектически метод в още по-дълбока проекция на субектността, не само като върховна точка и резултат от Хегеловата система, но като стъпване в бъдещето и като неспиране на философското световно развитие, с което философията е задвижена към своя духовен хоризонт и цели през новото хилядолетие.

Ключови думи: Андонов, Хегел, диалектическа логика, субектен подход, философски метод

доц. дн Димка Гичева-Гочева, СУ „Св. Климент Охридски“

Времевеенето и еенето

Резюме: „Времевеенето“ е неологизъм, въведен в нашата философска лексика от проф. Андонов, който е самобитен, неподражаем и автентичен философ. Може би най-оригиналният български мислител сред преподавателите по философия през късния XX и началото на XXI век. „Времевеенето е самостоятелна реалност на изменението на телесността и пространството. Като такова то само се изменя в единството на своето минало, настояще и бъдеще...“, пише проф. Андонов (в студията *За постигането на себе си като друг, самоотношението и духовността,* в сб. *Sine arte scientia nihil est*, УИ „Св. Климент Охридски“, 2019). „Времевеенето“ е неологизъм в нашия език, но не е ново понятие. Напротив, то се родее с начинанията на най-значимите елински мислители да прогласят битието чрез логоса като мисъл и слово.

„Еенето“ е работен превод на инфинитива на спомагателния глагол „съм“, употребен за първи път в най-мощната си онтологическа форма от Парменид. В старобългарския език е имало инфинитив на глагола, различен от спрегнатите форми. Така се е появила думата „битие“ в богословско-философската лексика преди повече от 1000 години благодарение на първите преводачи на богослужебна, но и на по-светска книжнина, напр. каквато е енциклопедията, известна като *Симеонов сборник*. „Битие“ е Парменидовото τὸ εἶναι. В съвременния български език, за жалост няма инфинитив, поради това „еенето“ изглежда странно, но то е също калка на онова, за което говори Парменид – биващото, което е било, което *ее* и ще бъде. А между Парменид и проф. Андонов има още няколко важни мислители, за които ще стане дума в доклада: Зенон; Платон; Аристотел, незаобиколим както винаги; и незаслужено подценявания проф. Иван Георгов.

Ключови думи: време, времевеене, битие, биващо, еене

доц. д-р Николай Турлаков, Институт по философия и социология към БАН

Бележки за нихилизма като спонтанна екзистенциално-онтологична реакция

Резюме: За разлика от историята и теориите на схващаното под термина „нихилизъм“, в доклада ще поставя тезата и ще разглеждам нихилизма като първична екзистенциална реакция на съзнанието за абсурда.

Ключови думи: екзистенция, смисъл, абсурд, нихилизъм, автентичност

доц. д-р Кристиян Енчев, Институт по философия и социология към БАН

Виртуалността на духа като онтологичен хоризонт: метафората между битие и възможност във философията на Валентин Канавров

Резюме: Настоящият доклад изследва проблема за онтологичния статус на духа в перспективата на виртуалистката метафизика, разработена от Валентин Канавров. Основната теза е, че духът не може да бъде адекватно мислен като субстанциална реалност, а следва да бъде разбиран като динамично поле на виртуални възможности, които се актуализират чрез символни и езикови структури. В този контекст метафората се разглежда не просто като реторическа фигура, а като онтологичен медиатор между виртуалното и актуалното. Чрез критически анализ се показва, че виртуалистката метафизика предлага радикално преосмисляне на онтологията, като я превръща в теория на възможността и процеса.

Ключови думи: онтология, дух, метафора, виртуалност, Канавров, метафизика, възможност, актуализация

ТРЕТА СЕСИЯ

гл. ас. д-р Евелина Иванова-Варджийска, СУ „Св. Климент Охридски, Философски факултет, катедра Философия

Учителят като предприемач: компетентности и създаване на стойност в образованието

Резюме: Докладът разглежда ролята на учителя през призмата на предприемачеството, разбирано в широкия смисъл на европейската компетентностна рамка EntreComp – като способност за превръщане на идеи в действия, които създават стойност за другите и за обществото. Анализът изследва кои предприемачески компетентности са релевантни за професията на учителя и как те се проявяват в педагогическата практика чрез инициативност, творчество, иновативност, сътрудничество и способност за създаване на образователна среда, насърчаваща развитието на учениците. Особено внимание се отделя на представата за учителя като предприемач като форма на професионално саморазбиране. Подобна перспектива насърчава по-проактивно, творческо и отговорно разбиране за учителската роля, в което учителят се мисли като активен субект на образователната промяна и създател на обществена стойност. Докладът анализира и различните измерения на тази стойност. Учителят създава културна стойност чрез предаването и развитието на културното наследство, социална стойност чрез изграждането на отношения, доверие и гражданска култура, както и икономическа стойност, доколкото образованието е инвестиция в личностното развитие и в дългосрочния просперитет на обществото. Експлицирането на съществения принос на учителя за културното, социално и икономическо развитие на обществото е аргумент за необходимостта от обществено признание на учителя като ключов фактор за качествено образование.

Ключови думи: учител; предприемачество; EntreComp; предприемачески компетентности; създаване на стойност; професионално саморазбиране, качество в образованието; обществено признание

гл. ас. д-р Даниел Александров, СУ „Св. Климент Охридски“

Философия с деца онлайн: от изследователска към проектна общност

Резюме: В доклада се разглеждат спецификите при философстване с деца и ученици в онлайн условия – пространство, време, общност, участие, грижа, изследване, проектизиране. Прави се разграничение между участието в дигитална среда и участието в изследователска общност в дигитални условия. Разкриване на субектността на участниците и субектността на философската общност се води от разбирането, че дигиталните технологии не са опосредстващ технологичен заместител на действителността на една такава общност, а подготвят условия за проектно отнасяне и работа по реалността на самата изследователска общност. Основната теза в доклада е, че при провеждането на „Философия с деца“ онлайн се залага директен преход от изследователска общност към проектна общност, ангажирана със собствените си условия за философстване. Споделя се опит, методика и философски дейностни занимания от провеждане на онлайн сесии по „Философия с деца“ от учебните 2019/2020 и 2020/2021 години.

Ключови думи: философия с деца, изследователска общност, проект, проектна общност

докторант Надя Табакова, СУ „Св. Климент Охридски“, ФФ

Съпоставка между международните проучвания за образованието PISA и TALIS и връзката им с компетентностния подход в България

Резюме: Макар данните на PISA и TALIS да не са директно съпоставими поради времевото им разминаване, формáта и въпросника, то безспорно между тях съществува интригуваща зависимост в резултатите на България от двете проучвания, която води до фундаментални въпроси, които би следвало да са от значение за образователната ни система в желанието да постига по-добри резултати и да се подобрява. Какви резултати намираме относно развитието на компетентностите в образованието в България и до какви изводи ни водят PISA и TALIS? Пред какви въпроси се изправя родното образование и какво може да ни направи по-конкурентни на международния трудов пазар?

Ключови думи: Образование, PISA, TALIS, Организацията за икономическо сътрудничество и развитие

Георги Миленков, студент, Философия, СУ „Св. Климент Охридски“

Онтологически измерения в алтернативните методи за преподаване на философия в средното образование

Резюме: Субективните пластове в общите дейности (колективната работа) се преплитат и създават освен интерсубективна рамка, която присъства неминуемо в почти всяка групова работна среда, също и субектна такава – учебният час (като време-траене) и ученическият клас (като пространство-усещане). Настоящият доклад има за цел да постави акцент върху използването на алтернативни интерактивни методи за преподаване на философия в средното образование чрез употребата на изкуство – моделиране, рисуване, апликация и др., като в работата се реализира един по-дълбок онтологически процес на осъществяване на смисъла (от конкретната и творческата дейност като такива). Перспективата пред употребата на подобни методи за преподаване на философия може да бъде обещаваща именно чрез една интроспективна насока към онтологическите основания на творческите дейности в учебна

среда. Конкретно-практическите проявления и теоретичните им постановки имат своите допирни точки в онтологическите основания, които по естествен начин се превръщат и в следствия, и в цели – и са въплътени в три авторски арт-техники, тествани в проведените часове към стажантска практика в училище.

Ключови думи: онтология, преподаване, арт-техники, дидактическа игра, субектност

Андрей Лумбев, зрелостник, ПГ „Христо Ботев“ – град Дупница

Хуманитарното образование и възпитанието на духа: онтологичен прочит

Резюме: Настоящото изложение ще се опита да покаже значимостта на хуманитарното образование за развитието на духа у човека и човечеството. Ще бъде заявена гледната точка на ученик, обучавал се в хуманитарен профил и завършващ средното си образование. Ще се обърне специален акцент върху ролята на историята като политически, икономически, социален и културен контекст, но същевременно и като темпорална същност на битието (историчност). Вниманието ще бъде насочено и към езикознанието - представяйки смисловия хоризонт от логосната парадигма „В началото бе словото“ до битийната „Езикът е дом на битието“ - което бива допълнено от различните изкуства, разкриващи по-широки хоризонти на комуникативност и смисло-(и свето-) изграждане. Обединяваща всичко това, макар и непринадлежаща единствено на хуманитарното поле, е философията. Чрез нея възпитанието на духа бива осмислено като личностно и колективно себепостигане. Целта на изложението е да представи ролята на хуманитарното образование не просто като част от дадена образователна система, а като възпитаващо духа и откриващо широк онтологичен хоризонт пред него.

Ключови думи: хуманитарно образование, дух, онтологичен хоризонт, история, езикознание, изкуство, философия, възпитание на духа

ЧЕТВЪРТА СЕСИЯ

д-р Иван Бозуков, СПГЕ „Джон Атанасов“

Онтология на кратковременното: неунищожимата нищожност на вечно днешното

Резюме: В доклада твърдя следното: Всяка актуалност е САМО И ЕДИНСТВЕНО своевременна и локална. Почти винаги обаче живеещите я си я въобразяват като вечна и повсеместна. Има поне три причини за този разнобой между действително и въображаемо: 1) неизкоренимата склонност на човека от всяко време и място да надценява „своите“ „тук“ и „сега“; 2) колективистичният му рефлекс да я оправдава и подхранва посредством заклеймяване на миналото и далечното; 3) основаващият се върху първите две подтик да си вменява отговорност за бъдеще, когато няма да го има и/или за непознати нему места. Днешният западен човек е ярък пример за споменатото. Както е било и продължава да бъде винаги и навсякъде, битието му бъка от култове. Политическата демокрация, толерантността, правното равенство, научният светоглед, финансовата състоятелност, здравословното живеене, природозащитничеството, гражданският активизъм, личното пространство, високите

технологии (и страхът от тях)... - това е само непълен списък с най-отчетливите му афинитети. Бранейки ги яростно, усилено търси и - разбира се - намира в изобилие аргументи за изобличаване на всичко, което не е и не му е присъщо в качеството му на днешен западен човек. Клейми невежеството на миналото, организацията на живеенето в различни от неговото общества, воюването за идеи, примирението с преживявана като несправедлива социална действителност, липсата на прагматизъм в поведението... Всичко това го подтиква да си вменява отговорност за бъдещите потомства и за неблагоприятни - според разбиранията му - социални практики. Така е с всяко време. „Самообявявайки се“ за най-важното, развива претенция за универсалност. Тя обаче „се ражда“ и „умира“ заедно с него...

Ключови думи: онтология, времевост, историческо съзнание, съвременен западен човек, вечно днешното

ас. докторант Иво Й. Вълков, СУ „Св. Климент Охридски“

Субектното преживяване на времето

Резюме: В контекста на субектното преживяване на времето проблемът за онтологията на момента „сега“ заема централно място, тъй като поставя въпроса дали настоящето трябва да се разбира като обективна характеристика на света, или като функционална способност на съзнанието. Класическа философска отправна точка за този проблем ни дава св. Августин, който мисли времето като distentio animi. Според него миналото, настоящето и бъдещето не се преживяват като самостоятелни субстанции, които съществуват независимо една след друга, а се удържат чрез трите способности на душата - паметта, вниманието и очакването. В съвременен контекст августиновата идея може да бъде съотнесена към влиятелния модел на Денет и Кинсборн за „множеството чернови“ във философията на съзнанието, според който съзнанието не разполага с единна вътрешна сцена, където събитията се подреждат в предварително зададен времеви ред. Вместо това различни паралелни процеси обработват, интегрират и стабилизират информация, така че преживяното „сега“ се оказва резултат от когнитивна организация, а не непосредствено отражение на физическата последователност. В този контекст особено значение придобива организацията на опита от страна на субекта, тъй като тя показва как времевият ред може да бъде кодиран, конструиран и използван от самия субект. Така се очертава модел, в който физическата метрика на времето и субектното преживяване на потока принадлежат към различни равнища на описание. Първото фиксира измерима структура, докато второто се формира чрез внимание, памет и предсказване и така поражда преживяването за привилегирования момент „сега“.

Ключови думи: време; душа; Св. Августин; distentio animi; съзнание;Даниел Денет; множество чернови

ас. докторант Боян Дафов, СУ „Св. Климент Охридски“

Парадоксът като логическо условие на субектността

Резюме: Настоящият доклад ще направи опит за преодоляване на разбирането на парадокса като логически дефект, временна аномалия или провал на мисленето, а като

структурно условие за възникването на субектност, творчество и историческо развитие на духа. Основната теза е, че творческото мислене става възможно именно там, където рационалността се сблъсква със собствените си граници, с невъзможността за пълна самотъждественост, както и с напрежението между различни логически, онтологични и символни порядъци. Докладът ще разгледа парадокса като продуктивна форма на негативност, която разкрива незавършеността на всяка тотализираща система и открива пространство за нови форми на смисъл, интерпретация и субектно самоотношение. В този контекст ще бъде защитена позицията, че субектът не се конституира чрез стабилна идентичност и окончателна рационална прозрачност, а чрез вътрешно напрежение, разрив и невъзможност за пълно съвпадение със самия себе си. Специален акцент ще бъде поставен върху разграничението между противоречие и парадокс—противоречието може да бъде мислено като конфликт между несъвместими определения в рамките на дадена система, докато парадоксът ще бъде представен като структура, която проблематизира самите условия на логическа и онтологична завършеност. В този смисъл парадоксът не просто нарушава установените форми на рационалност, а разкрива тяхната вътрешна нетотализируемост и творчески потенциал. Парадоксът ще бъде мислен като условие за възможността на новото, тъй като именно чрез невъзможността за окончателно затваряне на смисъла се открива хоризонтът на творческото преобразуване на субекта, мисленето, а следователно—на логическото като такова.

Ключови думи: парадокс; творчество; субектност; негативност; нетотализация; противоречие; онтология

докторант Розалина Гачева, ИФС-БАН

Изкуството като саморазкриване на духа: Онтологични проекции на творческия акт.

Резюме: Докладът изследва изкуството не като репрезентация на реалността, а като нейно фундаментално разширяване. През онтологична призма - творческият акт се разглежда като процес на „саморазкриване" на духа, при който субективното преживяване придобива обективно битие. Накратко ще бъде анализиран преходът от вътрешния логос към материалната форма и начин, по който художествената творба поставя нови „хоризонти" пред човешкото саморазбиране. Тезата - че чрез изкуството духът не просто описва света, а извежда на повърхността истини за битието, които остават скрити за делничното съзнание - е специално обективизирана като изследователски акцент.

Ключови думи: Онтология на изкуството, саморазкриване, творчески акт, трансцеденция, естетически опит

Гергана Георгиева, СУ „Св. Климент Охридски“

Страх, трепет и екстаз

Резюме: Скокът към вярата може да бъде разбран като вътрешно движение на съзнанието, при което то преминава през серия от гранични състояния, изгубва сигурността на познатото и достига до по-дълбоко съотношение с битието. Това не е еднократен акт, а процес на

преобразуване, в който се преодоляват границите на рационалното и се отваря възможност за онтологично разкриване.

Състоянията на страх, трепет и екстаз се разглеждат като етапи в това движение. Те не се свеждат до психологически реакции, а функционират като екзистенциални модуси, чрез които съзнанието изпитва собствената си крайност и възможност за надхвърляне.

Ключови думи: екзистенциална тревожност; трепет; екстаз; скок към вярата; Абсолют; съзнание; свобода; безкрайна резигнация; трансценденция; онтологично разкриване

ПРОГРАМА
- 17.06 /сряда/ -

ПЪРВА СЕСИЯ

доц. д-р Цветина Рачева, СУ „Св. Климент Охридски“

Онтологичният скок, без който не можем

Резюме: Онтологичният скок е синтетична стъпка, която има решаващо значение за напускането на досегашното мисловно състояние. Той е синоним на самоотрицателността на понятието, което, понеже е абсолютно определено, винаги осъществява и снема своите необходими ходове, самосинтезира себе си в самото себе си. Ако излезем обаче от тази абсолютна действителност в значението ѝ на абсолютно извършваща се и я привидим като актуално субектно усилие, то ще открием, че самоотрицателният ход на понятието е всъщност онтологичен скок или успешен синтетичен ход в преследваната като цел конкретна онтологична цялост.

Ключови думи: синтез, аналитична цялост, отрицателност, понятие, субект, битие-в-себе си, битие-за-себе си

проф. д-р Веселин Бояджиев, СУ „Св. Климент Охридски“

Какво получи и какво остави Кант в географията?

Резюме: В многогодишната ми преподавателска работа се е случвало да изненадвам колеги-философи- с мнението, че Имануел Кант е и географ. И тъй като съм в Университета като асистент още от 1981 г., аз не се изненадвах от подобна реакция и от географите. До началото на 90-те години на XX век в специалност География не се четеше специализиран теоретичен курс. Икономгеографите имаха учебна дисциплина „Теоретични основи“ от един семестър 2+0, а физикогеографите и География на туризма и това нямаха… Както се казва, можеше да се избира: Маркс (нищета на философията) или Прудон (философия на нищетата). Не съм запознат как и с какво се изучава Кант от нашите философи, но като благодаря за поканата да участвам в конференцията на един истински професор, който от години имам за много уважаван колега и близък ще се постарая да споделя от географска гледна точка стореното от Кант.

Ключови думи: философия, география, Кант

проф. д.ф.н. Веселин Дафов, СУ „Св. Климент Охридски“

Проективна онтология на откритието, изобретението, творенето, нововъведението и проектизирането

Резюме: От гледна точка на проективната онтология се обосновава разликата между откритие, изобретение, творене, нововъведение и проектизиране. Показват се степените на разумната субектност, които субектират (живеят) през горепосочените действителности. Проследява се обективацията на разумното субектно като самосъздаващо се и биващо винаги

в предметността, но и в отношение със самото себе си през обектността (като по този начин се постига и разликата между „предмет“ от една страна и „обект“ от друга). Очертават се и хоризонтите пред другите науки и академични дисциплини, свързани с горното. Например: с оглед на постиженията на юридическите науки (патентно право, авторско право и сродните им), литература, педагогика, изкуства, науки изобщо и т.н.

Ключови думи: Онтология, откритие, изобретение, творене, нововъведение, проектизиране

ВТОРА СЕСИЯ

доц. д-р Петър Горанов, СУ „Св. Климент Охридски“

Метафизични намерения на емотивния Аз: Щрих към Гьотевия израз „дух на времето”

Резюме: Трагическата мощ на оня буен рев, който Гьоте нарича „дух на времето“ (Фауст, част първа), не се върти в кръг, а се дели и разслоява. Дели се именно на времето духът, независимо дали ще го обозначим като Свети Дух или като абсолютен. Духът е ценностен образец, който при навлизане в атмосферата на човешките желания се размножава и отлага под формата на блага, съхраняващи удобството на телата в процеса на тяхното движение, което по инерция наричаме развитие. Гьотевият израз „дух на времето“ не е приумица за разкош на професорското мислене при опит за обяснение на необяснимото, нито матрица за изработване на клишета. Макар тази формула да се подвизава като чисто клише в наивната вяра на кабинетния учен Вагнер, че може да проникне в „изворите на времето“ с помощта на пергамент. Щастлива е съдбата на онзи, който е успял със захват на сърцето да открие светове съизмерими и несъизмерими, последователни и разнопосочни, но все така непроницаеми за хладния ум на професионалния учен. Изследователското безразличие е лош съветник на познанието въпреки идеологическото постоянство, с което неговите застъпници упорито го насаждат като идеал – от античната адиафория на стоиците до Веберовата „свобода от ценности“. Фауст на Гьоте вече е преодолял тези увлечения. И още: превъзмогнал е с мощта на собствения си дух комичната страст, с която изследователят-позитивист представя всяко ново „гърне за смет“ за важно откритие в историческата наука, оставяйки го на склад в килера на паметта. Там, където събира прах всяка вехтория, която историкът или археологът е намерил документирана – в следите, които оставя Хронос по кората на богинята Гея.

Ключови думи: душа – дух, блага – ценности, Хегел, Гьоте

гл. ас. д-р Ивайло Добрев, СУ „Св. Климент Охридски“

Онтология на люлката

Резюме: В текста ще се изследва онтологически люлеенето и полюшването като специфичен жест и реалност в съответстващите им всекидневни, но най-вече сакрални значения. В този смисъл предмет на изследователски и философски интерес ще бъдат темите за полюшването и

люлеенето в бита и игрите, в грижата за новородените и кърмачетата, в производството, но най-вече в практиките на православната литургия и текстовете от Стария Завет.

Ключови думи: онтология, люлеене, полюшване, трансценденция, сакрално и сакрален опит.

ас. Грета Гичева, СУ „Св. Климент Охридски“

Стилът като форма на живот

Резюме: Според известен френски израз – „стилът е самият човек“ . В този смисъл, ако стилът е начинът, по който човек се изразява, то стилът е въобще създаване или творческа самонаправа. Създаването или възникването на стил предполага създаване или възникване на субектност, която манифестира себе си по точно този определен начин. От друга страна, подражанието на даден стил включва подражаващия в субектната организация, от която произтича даден стил и чрез която подражаващият осъществява творческа самонаправа в самия акт на подражаване. Ако маниерът засяга само случайните своеобразия на творческия субект, то стилът засяга изобщо своеобразието на творческия субект или субектната организация.

Ключови думи: стил, маниер, субектност, творческа самонаправа, всеобщност, оригиналност

Десислава Тодорова, СУ „Свети Климент Охридски“

Аурата на отчуждението: Онтологични измерения на обективирания Дух при Хегел и Бенямин

Резюме: Настоящият доклад си поставя за цел да изследва Хегеловия онтологичен път на Духа, който се обективира във външния свят, за да премине през неизбежния етап на културно и технологично отчуждение (алиенация). Противно на схващането за отчуждението като чиста негативност, чрез концептуалния апарат на Валтер Бенямин ще се аргументира, че именно в лоното на тази отчуждена материя се конструира една нова, историзирана аура, лишена от своя традиционен културов характер. Тази секуларна мистика на материята функционира като онтологичен ориентир, който призовава човека да удържа себе си като постоянно себеизграждащ се исторически субект, истински отговорен към труда на собствената си персонализация. Тази теза намира своя генезис в Хегеловата диалектика на господаря и роба: докато господарят остава просто абстрактен консуматор, лишен от истинско признание от Другия и от вътрешно отношение с битието на вещта, именно робът се оказва по-близо до истината на понятието. Отнасяйки се към опосредения предмет през отношение на труд, робът не просто променя материята, но я превръща в история на Духа, там, където съвременният човек среща следите на собственото си отчуждение и възможността за правилно боравене с него.

Ключови думи: Аура, история, обективизиране, Дух

проф. д-р Силвия Минева, СУ „Св. Климент Охридски“

Към генеалогията на (технизирания) етос: раждането на етиката от духа на поетиката

Резюме: Фокус на доклада са съвременната полисемия и терминологична неустойчивост на „етос“, които създават впечатление за семантична несвързаност между неговите употреби и концептуално напрежение между традиционния морален регистър на значенията му и неговото формализиране и операционализиране, особено в съвременните концептуални модели за контрол и управление на системи с изкуствен интелект. В тях използването на „етос“ достига парадоксално ниво в трансформацията му от понятие, описващо нравствения облик на човешките постъпки, в абревиатура и акроним (Ethical Technology and Holistic Oversight System), обозначаващ концептуална рамка за етичен дизайн на автономни системи с изкуствен интелект, основан на вградени софтуерни механизми за саморегулация и самоконтрол без непосредствена човешка намеса. Появата на това напрежение свидетелства за разрив между традиционния, морално-философски контекст и технизираната употреба на понятието, която носи реален риск от превръщането му в симулакрум. Подходяща възможност за избягване на този риск е една генеалогия на етос като онтологичен хоризонт на духа с хилядолетна история, който ни открива синтеза и протофилософската общност на епос и етос в поезията на Омир и Хезиод, и подготвя раждането на етиката като интелектуална традиция на моралното философстване, експроприирана и отчуждена днес в съвременните кибернетични модели за обществото като подредена система от машини и хора и проектите за „етос“ на изкуствения интелект.

Ключови думи: етос, генеалогия, полисемия, етичен дизайн, изкуствен интелект, епос, Омир, Хезиод

ТРЕТА СЕСИЯ

гл. ас. д-р Николета Николова, СУ „Св. Климент Охридски“

Философия с деца, срещащи затруднения в обучението

Резюме: В доклада си ще представя някои от спомагателните подходи за работа с деца, срещащи затруднения в обучението, изградени на база на програмите по Философия с деца. Докладът се основава на преглед на значими изследвания в полето, както и на част от практиката ми като педагог.

Ключови думи: Философия с деца, специални образователни потребности, методика, затруднения в обучението

д-р Мая Митренцева, Национален университетски център за творчество и иновации /НУЦТИ/, СУ „Св. Климент Охридски“

За промяната или промените в образованието и проблемите на духовността

Резюме: Изследват се възможностите за промяна, свързани с позициите на Националния университетски център за творчество и иновации (НУЦТИ) по отношение на документа на МОН „Визия за въвеждане и използване на изкуствения интелект в българското училищно образование“. Търси се отговор на въпроса защо образованието е организирано към заучаване. Въвеждането и използването на изкуствения интелект (ИИ) дава възможности за промяна в

образованието, тъй като при използването му основно за целите на ученето, свързано с възпроизвеждане на наличните знания, това би създавало по-скоро проблеми, отколкото тяхното решение. В тази връзка се разглеждат и инициативите на Министерство на образованието за „олекотяване“ на учебните програми. В тях се забелязват възможности за преминаване от адаптацията на образователната ни система по отношение на новостите към нейната трансформация по посока на компетентно създаване на нова субектност от участниците в обучението като тяхно собствено личностно развитие и реализация. Предложените промени следва да бъдат подкрепени от гледна точка на овладяване на учебното (образователното) съдържание по всички предмети, посредством иновациите и творчеството, чрез които е постигнато.

Ключови думи: образование, учене, духовност, създаване, творчество, изкуствен интелект, трансформация, адаптация

Иван Кирков, 164. ГПИЕ „Мигел де Сервантес“

Философия и проекти в училищния живот

Резюме: В доклада ще се осмислят моменти от съвместяването на проекти (проектни субектности, същества, общности, екипи) в и с училищния живот.

Ще се обсъдят предизвикателства в общуване, съгласуване, споразумяване, договаряне на съвместност/съжителство от проекти с проекти, уважени като конкретни същества / проектни субектности, общности, екипи/ в училищното ежедневие, но и при проектирането на представителни, празнични, състезателни и други събития.

Ще се направи опит да се назове и грижа за проектиране на проектирането, която възниква и с ангажимента да се проектират именно проективни/творчески съвместности на проектите, както в текущото им общуване, но и при изработването на програми, регламенти, портфолио и др. и особено, на онези, които са „проект за новаторство и творчество“(Андонов, 2003), „творческо проектиране" (Андонов,2020), „проекти в тесен смисъл“ (Дафов, 2025).

Ще се отбележат само някои от приносите, които ни помагат: „Философия в училище“ и „Философия с деца“ (Андонов, 1991); „Проектът“ (2003), „гражданствовянане на училищния живот“ (Дафов, 2022), „проектирането на общност на създатели, на творци и на проектори“ (Дафов, 2024) , „идеята за творчество и проектност“ като водещ стандарт (Дафов, 2025), консултативната разумност и в училище (Александров, 2026) и др.

Ключови думи: философия, проект, проектна общност

гл. ас. д-р Даниел Александров, гл.ас. д-р Цена Стоева, маг. Цветелина Калъчева

Философско-онтологични моменти в проекта Национален фестивал за детски и ученически открития, изобретяване и проектиране „Идеите, които променят света”

Резюме: Докладът ще запознае със замисъла, подготовката и провеждането на трите досегашни издания (2024, 2025, 2026 г.) на Националния фестивал за детски и ученически открития, изобретяване и проектиране „Идеите, които променят света“. Представят се философски проектни моменти от идеята и работата по фестивала, сред които се открояват: за

разликата фестивал и конкурс; обединяваща роля на фестивала като общоуниверситетско начинание и мултиинституционален център; учредяване на жури и изработване на критерии за отличаване на постижения; за представянето на авторска идея и авторовото представяне на идея; грижа по участието на деца от предучилищна и училищна степен на образование; грижа по участието на деца с увреждания и на деца със специални образователни потребности.

Ключови думи: проект, фестивал, творчество, иновации, откритие, изобретяване, проектиране, авторска идея

ЧЕТВЪРТА СЕСИЯ

докторант Любомир Ваканов, СУ „Св. Климент Охридски“

Как можем да овладеем субектно-онтологичния подход?

Резюме: В този доклад накратко ще разгледам идеята на субектно-онтологичния подход, с цел от нея да извлека правилния начин за неговото овладяване. Ще започна от зараждането и развитието на субектно-онтологичния подход в катедра Философия и ще предложа две възможни негови парадигмални описания. Едното може да бъде определено като външно, защото представлява анализ през призмата на друга парадигма – тази на натурализма. А другото съответно ще бъде вътрешно описание - през призмата на собствената парадигма на субектно-онтологичния подход. След това ще покажа как тези две различни мета-философски картини имат следствия по отношение на правилното разбиране на субектно-онтологичния подход, изхождайки от собствения си опит като студент. Ще експлицирам разликата между частичното разбиране – това, което изхожда от чужда парадигма – и овладяването на субектно-онтологичния подход, което изисква потапяне в субектно-онтологичната парадигма. Ще илюстрирам тази разлика през разделението, което прави Райл между „знание че“ и „знание как“.

Ключови думи: субектно-онтологичен подход; метафилософия; вътрешно и външно разбиране; знание как; знание че

докторант Каролина Николова, СУ „Св. Климент Охридски“

Онтологични измерения на съня

Резюме: В доклада ще се разгледа сънят не само като съновидение или психичен феномен, а като особен онтологичен модус, в който се разкриват различни хоризонти на духа, субективността и реалността. Основната цел е да се проследят различни модели на осмисляне на съня – от античните интерпретации на съня като специфична форма на битийност и отношение към logos-a, душата и космоса, до модерните и съвременни концепции за съня като пространство на несъзнаваното, символното и продуктивните структури на психичното. Чрез препратки към Хераклит, Платон и Аристотел, както и към интерпретациите на Фройд, Юнг и Жил Дельоз, ще бъдат изведени различни онтологични, психологически и екзистенциални перспективи към съня: като алтернативен свят, като разкриване на скритата структура на

душата, като символична продукция на несъзнаваното и като поле на продуктивни интензивности, надхвърлящи класическото разбиране за психичното. Сънят се осмисля като процес и среда, а съновидението като образно съдържание, за да се покаже как различните философски и психологически традиции изграждат различни разбирания за съществуването и сънищата. Основната теза е, че сънят не представлява вторична или илюзорна форма на опит, а привилегировано гранично пространство, в което се пресичат образи, битие, субект и дух, разкривайки различни исторически модели на реалност, истина и човешко съществуване.

Ключови думи: сън, съновидение, онтология, дух, несъзнавано, субект, реалност, Античност, Фройд, Дельоз

студент Константин Черганов, СУ „Св. Климент Охридски“

Анти-метафизиката на Кант, анти-онтологията на Хегел

Резюме: В своята „Критика на чистия разум“ Кант приключва метафизиката като дисциплина, именно като я завършва. Това е тезата, която целя да защитя, като ще дефинирам какво е метафизика, какви са основните й въпроси и априорните й постулати, и как Кант ги разнищва отвътре. След това ще се опитам да свържа Кантовата критическа философия с Хегеловата диалектична логика. В пост-метафизичния свят, оставен от Кант, за спекулативната философия остава само и единствено полето на онтологията, и Хегел е този, който я приключва чрез нейното завършване, както Кант приключва метафизиката. Ще се пробвам да дефинирам дистинкцията между метафизика и онтология, и поставяйки ги в подходяща за тях рамка, ще се пробвам да апелирам към една съвременна философия, обърната изцяло към практическото, чрез критически и диалектически методи.

Ключови думи: Метафизика, онтология, Кант, Хегел, критика, диалектика, разум, дух

докторант Кирил Темелков, СУ „Св. Климент Охридски“

Понятието META (most efficient tactic available) като хоризонт на социалната онтология и неговите последици в съвременното образование

Резюме: Докладът онагледява проблематиката за това как третирането на всяка реалност в съвременното общество като потенциално монетарна такава довежда до специфично отношение към онтологията на предметността, както наличната – така и потенциалната такава, и в частност нейното разбиране през образованието. Анализът цели да разгледа как всеки един отрасъл на образованието преминава в качеството си на монетарна потенция и това довежда до неговото пренасищане и/или до неговата нерелевантност, като и в двата случая се наблюдава онтологическа ентропия у дадения образователен отрасъл в социален контекст. Основен обект на разглеждане ще бъдат причините за формулирането на това понятие (META), неговото начало, статукво, приложимост и потенциално развитие спрямо образованието. Целта е да се определи дали е възможна образователна реалност, в която монетарната такава да не е единственият адекватен онтологичен хоризонт.

Ключови думи: онтология, образование, съвременност, предметност

ОНТОЛОГИЧНИ ХОРИЗОНТИ НА ДУХА

Академична конференция по случай 80-годишнината
на проф. д.ф.н. Александър Андонов

Програма и резюмета на докладите може да откриете на:

https://phls.uni-sofia.bg/ontological-horizons-of-the-spirit-academic-conference-program/

Организационен комитет:

проф. д.ф.н. Пламен Макариев, СУ
доц. д-р Васил Видински, СУ
доц. д-р Силвия Кръстева, ЮЗУ
доц. д-р Николай Турлаков, ИФС, БАН
д-р Мая Митренцева, НУЦТИ, СУ
гл. ас. д-р Ивайло Добрев, СУ
гл. ас. д-р Владимир Пачеманов, СУ
Иван Кирков, 164 ГПИЕ, гр. София
гл. ас. д-р Цена Желязкова Стоева, СУ
гл. ас. д-р Даниел Александров, СУ
проф. д.ф.н. Веселин Дафов, СУ
доц. д-р Цветина Рачева, СУ

Катедра „Философия“, специалност Философия,
Философски Факултет, Софийски университет „Св. Климент Охридски“